

Úton hazafelé

Filozófiai író, műfordító

Miközben karácsony ünnepe már-már az egész világ számára a *szeretet* és az *otthon* ünnepe, a Szent Családnak éppen a szélsőséges *otthonalanságot* jelentette: Máté gyermekség-evangéliuma szerint a Szent Család az újszülött Jézussal otthonát maga mögött hagyva menekült el a vérengző Heródes elől a messi Egyiptomba; Lukács evangéliuma szerint pedig a Kisjézus éppen akkor született, amikor a család — *az utolsó napos Máriával* — egy népszámlálás miatt kénytelen volt Názáretből Betlehembe menni, s mivel még szállást sem kaptak, egy ottani istállóban született meg a világ megváltója. Mindez már előrevetítette a gyermekből immár férfivá érett Jézus kijelentését: „A rókáknak vackuk van, az ég madarainak fészükük, de az Emberfiának nincs hová fejét lehajtania”. S abban a pillanatban, amikor Krisztus elszánta magát, hogy tanításával a nyilvánosság elé lépjen, otthonról, a názáreti családi házból a „tenger melletti Kafarnaumba *költözött*”, nehogy személyes életével megcáfolja nem sokkal később megfogalmazott tanítását: „Aki az (...) evangéliumért elhagyja otthonát (...), százannyit kap, most ezen a világon otthont (...), az eljövendő világban pedig örök életet”. Íme, a földi otthon tagadása, mely csak az égi otthon igenlésének fényében kap értelmet.

Az Emberfia tehát az otthonalanságot és a vándorprófeta életét választotta. Otthon lenni és úton lenni: első pillantásra e kettő között áthidalhatatlan ellentét feszül. Az egyik egy statikus *állapot*, a másik egy dinamikus *folyamat*. Azonban nemcsak a kalandvágy és az újdonságok vonzereje tudja utazásra bírni az embert, nemcsak azért lehet úton, hogy távoli és idegen világokat fedezzen fel, hanem azért is, hogy távoli és idegen világokból *hazatérjen*. És ez a keresztény ember úton levésének lényege. Nem a távolodás, hanem a közeledés. A keresztény ember számára az út *hazavezető út*. Ami őt mozgásban tartja, az nem a kalandvágy, hanem a hazatalálás vágya. Az út és az utazással járó küzdelem eszközként rendelődik alá annak a „nyugalmi állapotnak”, amely semmiképpen sem valamiféle tartalmatlan absztrakt üresség, hanem egy magas energiaszintű állapot, mely az ellentétes erők tökéletes egyensúlyából fakad. „Egyszerre az egészet, és ott, ahol minden összefut és egy” (Hamvas Béla): ez az, ami a valódi hazatalálásban megvalósul. Az igazi hazatérés visszatalálás a kiindulóponthoz. Az igazi otthon a forrás. A forrás, az eredet, a tulajdonképpen otthon vonzereje sehol sem jelenik meg olyan erővel, mint egyes halfajok esetében, amelyek a folyó sodrásával ellentétes irányban úszva, leküzdhetetlen akadályt nem ismerve, gyakran vízeséseken verekedve magukat keresztül egyre feljebb és feljebb küzdik magukat, hogy végül elérjék a forrásvidéket: azt a helyet, ahol először látták meg a napvilágot. Számukra a forrás a végső hazatalálás helye.

Lehet-e ékeesebb bizonyítéka annak, hogy az ember otthona nem a valódi otthon, mint az, hogy rendre eluralkodik fölötte a kaland-

vágy, az újabb és újabb felfedezések utáni sóvárgás? S ahogy a célt eltalálni csak egyféleképpen lehet, de mellétalálni ezerféleképpen, éppúgy az újdonságok is végtelen gazdagságban kínálják magukat az embernek. És vajon mi más lehetne ez az „egy”, mint az az *unum necessarium*, az az egyedül szükséges, amelyről megmondattott: „Márta, Márta, sok mindenre gondod van, és sok minden nyugtalanít, pedig *csak egy a szükséges*”.

Ámde még ha azt állítottuk is, hogy az ember földi otthona — háza — nem valódi otthona, ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy hamis otthona lenne. Ahogyan a középkori teológia szerint minden szépség csupán az isteni szépségből részesedve létezhet, s ahogy minden jó az isteni jószág visszhangja, éppúgy minden otthon is csupán halvány képe ennek a végső otthonnak. Halvány képe — *de mégiscsak képe*. Ez adja minden otthonnak azt a különös ízét és zamatát, amely még a legmesszebbre kalandozókat — az Odüsszeuszokat — is ellenállhatatlanul csábítja haza. Az ember igazán csak otthon lehet „nyugalmi állapotban”. Ezért számított egykoron az egyik legsúlyosabb büntetésnek az otthontól való megfosztás: a száműzetés. A száműzött a folytonos *elidegenítettség* állapotában van.

Az otthonnak tehát megvan a maga ellentmondásossága: egyszerre eltakarja és képviseli az igazi otthonot. A premodern ember földi otthonát az égi otthon mintájára igyekezett megformálni, és szimbolikus utalásokban fogalmazta meg önnön szakrális helyét a kozmoszon belül. Az otthon e szakrális súlyát és kozmikus beágyazottságát visszhangozzák a gyermekrajzok házai a maguk szinte elmaradhatatlan kozmikus kellékeivel: a Nappal, a Holddal és a csillagokkal. A régi ember otthona a mi 21. századi otthonainkhoz képest általában végtelenül puritán volt — de rendelkezett egy olyan „dimenzióval”, amellyel az agyoncivilizált mai otthonok nem rendelkeznek. A modern otthonnak ez a deszakralizált volta, gyakorta egyenesen „lakógép” (Le Corbusier) jellege a technikai megvalósítás minden ördögösségével együtt is az elidegenedettség irányába mutat — amelynél súlyosabb vád aligha érhet egy otthonot. *A kis herceg* sivatagi virágja életében egyszer látott egy karavánt, s ebből levonta lesújtó következtetését: „Az emberek? (...) Sosem lehet tudni, hol-merre vannak. Viszi, sodorja őket a szél. Nagy baj nekik, hogy nincs gyökerük.” És ez az otthontalanság éppen ellentéte annak az otthontalanságnak, amelyről az Emberfia beszélt.

A mogul birodalom alapítója, Nagy Akbar, aki birodalma székhelyéül egy egész várost épített, a város mecsetének kapujára — talán hogy magát is figyelmeztesse — e feliratot vésette: „Jézus mondta: A világ csupán egy híd. Menj át rajta, de ne építs rá házat”. Bár a mondás aligha autentikusan jézusi, mégis rávilágít az Evangélium egyik fontos tanítására: „Nincsen itt maradandó hazánk.” A valódi „öröklakások” nem téglából épülnek. S ahogy az egyház földi zarándokútját járja, úgy az egyes keresztény ember sem más: a Végtelen zarándoka.

*Barátom, bármí légy, még nem szabad megállnod:
Hagyd el a régi fényt, s az újat megtaláld.
(Angelus Silesius)*